

Skyddszoner - till stor nytta på många olika sätt

Skyddszoner är till stor nytta på många olika sätt, främst som ett filter för övergödande fosfor och växtskyddsmedel. Ytavrinningen minskar och vattendragen blir mindre grumliga då erosionen bromsas. Dessutom kan zonerna bli stråk i landskapet för biologisk mångfald. Det finns två olika typer - *skyddszoner mot vattendrag* och *anpassade skyddszoner*.

Skyddszon mot vattendrag kan du anlägga på en åker som ligger utmed ett vattenområde. Ett vattenområde kan vara en å, sjö, damm eller ett dike som är vattenförande under någon del av året. Om bara en liten del av ett vattenförande dike är kulverterat, kan skyddszonen fortsätta denna sträcka. En mangelhåla och en anlagd våtmark kan ha skyddszon. Många vattendrag översvämmas regelbundet. Därför sträcker sig vattenområdet ofta förbi den normala stranden, och innefattar allt som täcks med vatten vid högsta förutsägbara vattenstånd. Detta gör att det sedan 2016 finns fler områden där man kan anlägga en skyddszon.

Anpassade skyddszoner kan du anlägga där åkern riskerar att erodera, översvämmas eller få skador på markstrukturen av vägsalt. Lämpliga lägen är också runt ytvattenbrunnar

och svackor i åkern. För alla skyddszoner gäller:

- Du får ett femårigt åtagande med ersättning 3000 kr/hektar och år.
- Det går också att söka gårdsstöd.
- Dina skyddszoner ska ha en sammanlagd yta på minst 0,10 hektar.
- Varje enskild skyddszon ska vara minst 100 kvadratmeter.
- Minsta utbetalade summa är 1000 kr/år.

Om du söker för anpassade skyddszoner bedömer länsstyrelsen i fält om du uppfyller villkoren.

Skötsel av skyddszoner

Under de fem åren ska du inte plöja, använda växtskyddsmedel eller gödsla zonerna. För att zonerna ska begränsa läckage ska den ha tät grässlå. Du kan ha sått vallgräs eller en blandning av vallgräs och vallbladväxter. Numera gäller att fröblandningen när du sår zonerna får innehålla

max 15 viktprocent vallbladväxter. Rörflen och fleråriga energigräs är godkända liksom fröblandning som gynnar insekter. Växtligheten ska hållas i fullgott skick och vara fri från skador. Om zonen putsas, kan resterna behöva föras bort så att inte grässlåen luckras upp. Igenväxning ska röjas bort.

Att slå av växtlighet och föra bort det avslagna ger bäst reningseffekt för fosfor. Du får dock aldrig slå zonen tidigare än 1 juli. Det är inte nödvändigt att skörda zonen varje år.

På skyddszonen får du inte använda växtskyddsmedel. Dessutom finns ett generellt skyddsavstånd på minst 6 meter till vatten och 2 m runt dräneringsbrunnar för alla växtskyddsmedel. Enstaka preparat som används vid potatis- eller morotsodling, har ett lagstadgat krav på längre skyddsavstånd. Ta reda på hur det påverkar åtagandet och om du måste dra tillbaka din ansökan om utbetalning.

Läs mer på www.sakertvaxtskydd.se/hjalpredan. Mer om villkoren finns på Jordbruksverkets hemsida.

Foto: Martin Andersson

Genom att anlägga blommande "gräsplåster" runt dräneringsbrunnar underlättas köringen, och risken för skador på dränering, brunnar och redskap minskar. Samtidigt kan fosforförlusten till dräneringsvattnet reduceras och mångfalden i odlingslandskapet öka.

Anpassade skyddszoner = "gräsplåster"

Förlusten av fosfor från åkermark sker inte likformigt över fältet och inte heller över tiden. De största förlusterna får man i samband med smältning och vid häftiga regn, framför allt på låteroderade jordar och på starkt sluttande fält. Jordar med stort inslag av mjåla och lerjordar med svag struktur är extra utsatta.

Efter stora regn kan man på en del fält se fårorna där regnvattnet samlats och runnit vidare. Dessa rännilar över fältet drar med sig uppslammad jord och växtnäring, och står för en stor del av fosforförlusterna från åkermarken. Genom att hålla dessa fläckar och stråk ständigt bevuxna minskar risken för att jord och växtnäring lämnar fältet och letar sig ut i vattendragen.

Fältbrunnar

En annan känslig punkt i fältet är dräneringsbrunnar, eftersom dessa

omges av grövre material som lagts dit för att underlätta en snabb infiltration ner till dräneringsrören. Därmed kan även växtnäring snabbt följa med vattnet ner. Om du har ett ständigt bevuxet område, ett "gräsplåster", runt fältbrunnarna minskar risken att uppslammad jord, växtnäring och bekämpningsmedel skall följa med ut i dräneringen.

Mångfald på Södergård

På Södergård utanför Löderup i södra Skåne har Martin Andersson och Johan Thuresson sedan några år anlagt blommande skyddszoner runt fältbrunnarna på gården. Martin är mycket nöjd med hur smidigt det blivit att köra runt brunnarna och att blommande örter gett nya och högre naturvärden i odlingslandskapet. Även på vändtegar och andra fältkanter har blommande örter, som honungsört, bovete och perserklöver,

såts in, till glädje både för ögat och för mångfalden.

Genom att anlägga blommande "gräsplåster" runt dräneringsbrunnar underlättas köringen, och risken för skador på dränering, brunnar och redskap minskar. Samtidigt kan fosforförlusten till dräneringsvattnet reduceras och mångfalden i odlingslandskapet öka. Och du kan själv njuta av blommor och humlesurr!

Södergård är en av pilotgårdarna inom projektet "Odling i Balans", där den gröna näringen, med bl.a. LRF och Hushållningssällskapen, arbetar för ett hållbart jordbruk, där både ekonomi och ekologi främjas. För sina åtgärder för bl.a. biologisk mångfald, energieffektivisering och bättre växtnäringssutnyttjande har Södergård, i januari 2019, fått HK Scans "Miljöpris till leverantör".

Susanne Åhrén, Anna Carina Ericsson

Skyddszon mot vattendrag

Skyddszon mot vattendrag (blå på bilden) ska vara minst 6 meter bred och maximalt 20 m. När du anlägger zonen, börja gärna med minst 7 meters bredd. Då har du lite marginal när du ska plöja resten av åkern. Den mark som ligger mellan zonen och vattendraget (röd pil) kan vara upp till ca 15 meter brett. Här får finnas en bård av träd och buskar närmast vattnet, men inte skog. Kan en traktor inte köra under träd som lutar sig över skyddszonen, är det inte åker under trädet. Då får zonen anläggas längre upp eller träden stamkvistas för passage.

Fåglar och vilt uppskattar högvuxet gräs på zonen och insekter dras hit om det finns örtflora. Då bör slättern vänta till slutet av juli eller under augusti. Det blir extra viktigt att föra

bort det slagna, så inte förorenat ligger kvar och skadar nästa års växtlighet. Zonen kan betas under hela betessäsongen, men se upp så den inte blir söndertrampad eller eroderad.

Vid dikningsarbete får du lägga jordmassorna tillfälligt på skyddszonen men då ska massorna vara borta och växtligheten reparerad senast kommande 30 juni.

